

**LENDVAY KAMILLÓ: PENGETŐS, SZIGORÚ
RITMUSOK ÉS RAGTIME**

LESTÁK ESZTER

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

Ének-zene tanár MA. 1. évf.

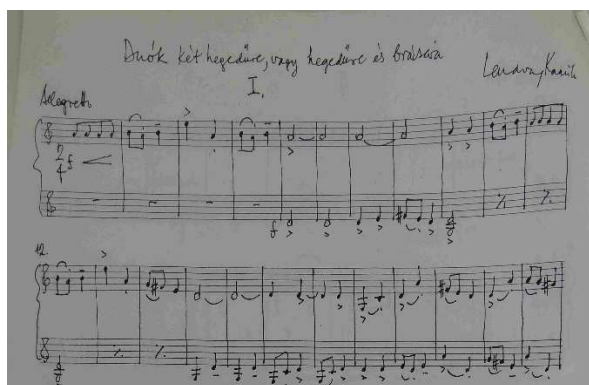
Témavezető: Dr. habil. Asztalos Bence egyetemi docens

Aktív hangszeresként tudományos diákköri munkám témájaként olyan alkotást választottam, amelyben a főszerep a hegedűé, és rögtön duplán is. A hegedű-duó műfajával minden hegedűs találkozik tanulmányai során, legyen az Spohr, Sosztakovics vagy éppen Bartók egy-egy ópusza. Lendvay Kamilló 1985-ben komponált *24 Duó két hegedűre vagy hegedűre és brácsára* sorozata nem tartozik az ismert és gyakran játszott művek közé. TDK-munkám során azonban bizonyosságot szerezhettem arról, mennyire a színpadon van a helye ennek a kamarazenei sorozatnak. Lendvay zeneszerzői ars poeticáját ekként fogalmazta meg: „(...) nekem kell a közönség, nekem szükségem van a közönségre. S arra is szükségem van, hogy aki a darabjaimat eljátssza, az igenis lelje benne örömét.” (Lukács, 1989)

A hangszeres duó műfaját már a múlt század 60-as éveitől megtaláljuk a Lendvay-életműben (*Négy duó fuvolára és zongorára*), de a két hegedűs duókból is találunk folytatást *12 hegedűduó gyermekeknek (1993-1994)* címmel. A *24 Duó*t közvetlenül a *2. hegedűverseny*, illetve a cimbalomra és vonós kamarazenekarra írt *Concertino semplice* előtt, 1985. augusztus 5. és 29. között komponálta Lendvay Budapesten, illetve a Galyatetőn a kézirat utolsó oldalának tanulsága szerint (Lendvay, 1985). A duók ajánlása Perényi Eszternek szól, a mű ősbemutatójára 1986 decemberében került sor a Magyar Rádióban, Perényi Eszter és Nyújtó Rita¹ előadásában.

Lendvay Kamilló *24 Duó két hegedűre vagy hegedűre és brácsára* sorozata a Zeneműkiadó Vállalat (1988) gondozásában jelent meg először nyomtatásban Devich Sándor előadási jegyzeteivel, majd az Akkord Zenei Kiadó (1994) is publikálta a művet. Míg az ősbemutatón eljátszott kéziratban az egyes duók felett – a tempo jelzéseken kívül – nem szerepeltek címek, addig a nyomtatott változatban a szerző már olyan elnevezésekkel látta el az egyes darabokat, mint Sietős, Esti mese, Nyolclépcsős dallam, vagy éppen Ereszkedő dallam.

¹ Nyújtó (Mickler) Rita 1990-ben szerzett diplomát a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Perényi Eszter osztályában, majd a Bundesorchester Philharmonia Hungarica Marl és az NDR-Radiophilharmonie Hannoverben eltöltött évek után 2000-tól az Essener Philharmoniker tagja.

1. kép: A 24 Duó kéziratának első oldala.

2. kép: A mű első oldala az Akkord Zenei Kiadó gondozásában.

Lendvai duósorozata 24 miniatűr, melyek egyenkénti előadási időtartama fél perc és másfél perc közötti. A duók előadása a legmagasabb szintű zenei előadásmódot, kamarazenei attitűdöt kíván. A kamarazene játék, mint a helyes zenei interpretáció legfontosabb jellemzője, a szólózástól eltérő hangszerjátékot igényel. A hangszerek közötti folyamatos párbeszéd, a fontos szólamok előtérbe helyezése, a kísérő hangszer(ek) halkabb játéka a kamarazenélés lényege. Lendvai duóiban a felső és alsó hegedűszólam váltakozó prioritással van jelen. A TDK-prezentációmban bemutatott művek olyan darabok, melyekben az általam játszott felső szólamé a főszerep. Bartók 44 hegedűduójához hasonlóan, a Lendvai-duók előadása sem igényel sorrendiséget, az egyes darabok nem dramaturgiai, vagy egyéb szempontok alapján kerültek egymás utáni lejegyzésre. Tudományos diákköri munkám során ezen szempontokat figyelembe véve esett a választásom a 4-es számú Pengetős, 13-as számú Szigorú ritmusok és az utolsó, 24. számú Ragtime duókra. A Pengetős és a Ragtime duó olyannyira ellentétes karakterű, hogy előadásukhoz szükségesnek véltem a sorozatból összekötő darabként beilleszteni a Szigorú ritmusok jelölésű darabot, mely mind hangvételésben, mind hangszer-technikailag áthidaló rész. Az általam kiválasztott darabok előadási időtartama 0'36, 0'42, 1'17.

A 4. számú, Pengetős jelölésű duóban a pizzicato, rövid hangok legegyszerűbb ritmikai képletével él a szerző: negyedek és negyed szünetek váltakoznak, a feszültséget a beírt sforzatók megvalósításával éri el az előadó. A duó előadása előtt a vonó letehető (akár a kottaállványra), nincs rá szükség itt. Hosszabb zenei részek jobb kézzel pengetésekor a hegedűsök nagyobb része él avval lehetőséggel, hogy a vonót ne fogja a kezébe, hiszen hangszer-technikailag szabadabb pizzicato-játékot, szélesebb dinamikai skálát tud így megvalósítani.

Az átvezető (már arco) 13-as, Szigorú ritmusok jelölésű duóban hasonlóan egyszerű ritmikai eszközöket használ Lendvay, a zenei csúcspontot itt a negyedek és negyed szünetek váltakozása után egy lírai nyújtott ritmus képlet ismétlődése adja.

Előadásom – és egyben a sorozat – záródarabjában szintén a ritmikai játéka a főszerep, ezúttal az afroamerikai közösség népzenejéhez kapcsolható ragtime szinkópás ritmusaié. A kottában ugyan nem szerepelnek csúszások, de elképzelésem szerint ez hozzátartozik a ragtime előadásához, ezért a megszólaltatáskor én is élek a glissando játék lehetőségével.

Hangfelvételek

TDK-munkám során Lendvay duóiból két audiovizuális felvétel volt segítségemre. Az első 2015. december 20-án készült a Budapest Fesztiválzenekar (BFZ) Kakaókoncert sorozatában a Fesztiválzenekar Próbatermében. Az előadók Bujtor Balázs és Haják Krisztina voltak. Ez a felvétel a nyilvánosság számára nem hozzáférhető.

A második felvétel 2024. január 7-én került rögzítésre Budapesten a Nádor Teremben Nagy Ivett, a Pécsi Tudományegyetem doktorandusz hallgatójának az Új Nemzeti Kiválóság Program keretében megvalósuló ösztöndíjas hangversenyén.² Nagy Ivett partnere itt Szigeti Szilvia volt. Míg a 2015-ös BFZ-hangversenyen csak az általam is kiválasztott duók szólaltak meg, addig a Nádor Teremben mind a 24 miniatúrt eljátszották az előadók.

A Kakaókoncerten elhangzott produkció alátámasztotta, hogy a kortárs zenének mennyire helye van a legkisebb korosztály zenei nevelésében. A Fesztiválzenekar kakaókoncertjei leginkább az 5-12 éves korosztály számára nyújtanak zenei élményeket a BFZ (2020) megfogalmazása szerint. Fischer Iván, ennek a koncertnek a műsorvezetője, humorral és lelkesedéssel vezette be az óvodás-kisiskolás közönséget Lendvay duóinak világába. Az első darab kapcsán elmagyarázta a gyermekeknek a vonóval és a pengetéssel megszólaltatott hangok közötti különbséget. A vonókat itt látványosan le is vitette a színpadról. A Szigorú ritmusok jelű duóban Fischer az előadókat két harkályhoz hasonlította, aki kérlelhetetlen szigorúsággal (és ritmusban) kopácsolnak fájukon. A Ragtime-ban, ahol az előadók – hozzám hasonlóan – szintén csúszásokkal adták elő a duót, a glissandókra irányította rá a Kakaókoncert hallgatóságának figyelmét.

A Nádor termi hangverseny, melyen a duókon kívül Lendvay más művei is megszólaltak, tudományos igényességgel közelített az interpretációhoz. Az ÚNKP-ösztöndíjas

² <https://www.youtube.com/watch?v=R58GxByr5N8&list=PLBEFqeqFluakXmf85b9rEnW2ZVznoO7zX>

Nagy Ivett négyes csokrokba szedte a duókat, és mindegyik négyes egység előtt beszélt az elhangzó darabokról, PPT prezentációval kiegészítve előadását. A BFZ-produkcióval összehasonlítva itt a Ragtime csúszások nélkül szólalt meg, melyek használatával, véleményem szerint az – amúgy színes – előadást még gazdagíthatták volna.

Mindkét felvétel tanulmányozása megerősített abban, hogy Lendvay Kamilló hegedűduóit játszani kell. Pedagógiai és előadóművészeti szempontból egyaránt olyan darabok, melyeket érdemes a felnövekvő hegedűsgenerációk repertoárjába beépíteni.

Felhasznált irodalom:

A Budapest Fesztiválzenekar 2020–2021-es évad műsorfüzete, 2020

Lendvay Kamilló: *24 Duó két hegedűre (vagy hegedűre és brácsára)*. Kézirat, 1985

Lendvay Kamilló: *24 duó 2 hegedűre vagy hegedűre és brácsára*. Zeneműkiadó Budapest, 1988

Lendvay Kamilló: *24 duó 2 hegedűre vagy hegedűre és mélyhegedűre*. Akkord Zenei Kiadó, Budapest, 1994

Lukács Antal: „A mai magyar zeneszerzés és a hazai zeneoktatás”. in: *Parlando*, 1989/4, 20.o.
Kakaókoncert 2015. december 20-án a BFZ-Próbateremben. A Budapesti Fesztiválzenekar koncertjének felvétele.

Nagy Ivett ÚNKP hangversenye 2024.01.07-én Budapesten a Nádor Teremben:

<https://www.youtube.com/watch?v=R58GxByr5N8&list=PLBEFqeqFluakXmf85b9rEnW2ZVznoO7zX> (a letöltés dátuma: 2024.09.30.)